

*Мср Ружица Кијевчанин, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0001-7546-0413*

*Прегледни научни рад
УДК: 342.7:004
DOI: 10.46793/XXIMajsko.189K*

САДРЖАЈ ПРАВА НА ЗАШТИТУ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ*

Резиме

Право на заштиту података о личности, иако одавно постоји у правном поретку, истакнуто је у центар пажње са развојем информационо-комуникационих средстава и заступљеношћу интернета. Савремени човек не може замислити свакодневницу без вишечасовног сурфовања интернетом које плаћамо личним подацима, било несвесно или жељено, пратећи трендове. Последњих деценија смо постали свесни да је свака активност на интернету уписана у наш дигитални отисак, који велике компаније експлатишу на различите начине, а најчешће продајући личне податке својих корисника маркетиншким агенцијама или другим пословним гигантима. Приватност, али и сигурност и остала људска права којима се чува достојанство личности су угрожени, па је потреба за правним регулисањем проблема изнедрила међународне, али и националне акте у овој области. Данас је најзначајнији документ, којим се тежи очувати основна људска права и слободе и заштити подаци о личности, Општа уредба о заштити података о личности Европске уније. На основу ње донет је позитивни закон у Републици Србији, Закон о заштити података о личности, којим су регулисана основна питања о начину поступања са подацима о личности, као и правима која физичка лица имају при остваривању заштите њихових података. Аутор ће у раду посветити пажњу анализирању управо садржају права на заштиту података о личности, уз кратак осврт на појмовно одређење податка о личности, као и разграничење информације и податка.

Кључне речи: приватност, подаци о личности, Руковалац, закон, право на заштиту података о личности.

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

1. Увод

Остваривање и заштита људских права и слобода одувек је био мотив стварања друштвене заједнице и уређења политичког и правног поретка. Цивилизацијска борба за признавањем и проширивањем каталога основних права и слобода је трајала вековима. Таман када су се нормативне гаранције умножиле и људска права и слободе су се зајемчиле бројним међународним и националним актима, динамика живота и развој друштва су нас суочили са новим изазовима и отворили нова питања. Појава интернета и технолошки прогрес требао је унапредити и олакшати живот грађанима. Остварење људских права и слобода је требало постати једноставније и сигурније, но, десио се апсурд. Брзи технолошки развој и глобална заступљеност интернета, без кога се савремени начин живота више не може замислити, изложили су човека бројним опасностима. Борба за заштитом основних људских права и слобода опет почиње. Достојанство личности, као темељно право човека, бива доведено у питање угрожавањем различитих основних људских права и слобода, какво је право на приватност и, из њега произашло, право на заштиту података о личности. Подаци о личности су посебно добили на значају у ери дигитализација, у којој живимо. Њихов значај најверније осликава поређење којим се каже да су подаци нафта 21. века. Крађа и злоупотреба података се врши из различитих разлога, најчешће мотивисаних новчаним добицима, некада осветом и другим негативним побудама, а некада и забавом. Идеално тло за прикупљање података је интернет, а у последње време, и интернет ствари¹. Напредак технологије изнедрио је уређаје чији је рад заснован на хардверским и софтверским решењима, односно апликацијама којима се управља преко интернет мреже. Такви уређаји нас све више окружују: од паметних телефона, сатова, преко паметних прозора, врата, станова и кућа, до наситнијих уређаја, какви су кућни апарати. Развој вештачке интелигенције је још један могући напад на личне податке. Интернет је потпуно променио живот човека у свим областима. Дигитализација је ушла у све сфере (управа, здравство, медији, економија: банке, трговина, маркетинг) и темељи се на подацима. Савремени човек више не може обавити егзистенционалне потребе, а да не подели бројне личне податке, те бисмо овде поставили питање да ли је пристанак, као правни основ обраде података, изнуђен? Поред обављања административних послова, (онлајн) куповине (намирница), регистрације возила, шетње по јавним површина покривеним видео надзором, личне податке остављамо и у новим медијима, какви су друштвене мреже, влогови, YouTube канали и друге интернет платформе. Сваки клик, коментар, објава слике, информације или текста, свака активност на интернету формира наш дигитални отисак. Велике компаније које су власници друштвених мрежа или других

¹ Видети више у: Костић, А., *Приватност и надзирање*, дипломски рад, Београд, 2020, стр. 21 и 22

интернет платформи прикупљене податке својих корисника продају маркетиншким агенцијама, па није случајно да нам без претраге „искачу“ различите странице и понуде са којим имамо неку везивну нит или интересовање. Профили на друштвеним мрежама су најбогатији извор личних података, па активни корисници могу постати мете различитих криминалних особа. Праћењем особе на друштвеним мрежама, слика које објављује, локација у којима се тагује, криминалци могу установити рутину по којој функционишу, где живи, шта воли, која места и локале посећује, када и где доручкује, у коју теретану иде, итд. Овакво стање изазива осећај несигурности и страха који се посебно појачавају чињеницом да су корисници интернета и малолетна лица, непосредно, као власници својих профила којим управљају самостално, или посредно, објављивањем њихових слика и личних података од стране родитеља (*sharenting*²).

Потреба за правним регулисањем заштите података о личности, нарочито у дигиталним добу, резултирала је доношењем нових правила којима би се заштитили подаци о личности, па је 2016. године донета Општа уредба о заштити података о личности Европске уније, чији је примарни циљ регулатива протока података на интернету, односно личних података прикупљених из понашања корисника на интернету.³ Уредба је почела да се примењује од 25. маја 2018. године. Република Србија је, у новембру 2018. године, усвојила нов Закон о заштити података о личности, којим је прихватила већину принципа и стандарда Опште уредбе о заштити података о личности Европске уније, чиме је постигнута хармонизација правних аката у овој области, као корак ближе уласку наше државе у Европску унију.

2. Појмовно одређење података о личности

Нормативни акти користе термине информација и подаци, па ћемо најпре направити дистинкцију између њих. Подаци су одређене и посебне карактеристике неког предмета, појаве или лица.⁴ Подаци могу бити исказани дескриптивно или конкретно, али они сами по себи не значе ништа примаоцу који претходно није упућен у контекст на који се односе. Информације су обрађени подаци који примаоцу дају ново знање о предметима, појавама, лицима.⁵ Сумирано, подаци представљају изоловане чињенице које се анализом, организацијом, односно коришћењем претварају у информације.

² Видети више у: Хорват, М., *Sharenting: питање права дјете на приватност*, Вараждински учитељ - дигитални стручни часопис за одгој и образовање, год. 6, бр. 13/2023, стр. 37-44

³ Вучковић, Ј., *Медији и медијско право*, Крагујевац, 2023, стр. 243.

⁴ Андоновић, С., Јовановић, З., *Врсте информација и података у јавном праву Републике Србије*, Зборник радова: Заштита података о личности у Србији, Београд, 2020, стр. 33-46.

⁵ Исто.

Устав Републике Србије помиње информације једино у контексту гаранције слободе медија, те прописивањем да у Републици Србији нема цензуре.⁶ Што се тиче података, Устав Републике Србије познаје три категорије: подаци о личности, статистички подаци од јавног интереса и подаци од јавног значаја.⁷ Статистички подаци од јавног интереса су различите чињенице из друштвених области које уређује и прати држава, а које су од значаја за читаво друштво.⁸ Подаци од јавног значаја су подаци који се налазе у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења.⁹ Приступ овим подацима је загарантован остваривањем права на обавештеност¹⁰, а законски извор којим се конкретније регулише ово право је Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, па примећујемо да законодавац уместо термина податак користи термин информација. Подаци о личности су подаци који се односе на физичко лице чији је идентитет одређен или одредив, непосредно или посредно, посебно на основу ознаке идентитета, као што је име и идентификациони број, података о локацији, идентификатора у електронским комуникационим мрежама или једног, односно више обележја његовог физичког, физиолошког, генетског, менталног, економског, културног и друштвеног идентитета.¹¹ Ова законска дефиниција података о личности се појашњава одређењем „физичког лица на кога се подаци односе“ као лица чији се подаци о личности обрађују, односно са чијим подацима се аутоматизовано или неаутоматизовано врши свака радња или скуп радњи, какве су прикупљање, бележење, разврставање, груписање, односно структурисање, похрањивање, уподобљавање или мењање, откривање, увид, употреба, откривање преносом, односно достављањем, умножавање, ширење или на други начин чињење доступним, упоређивање, ограничавање, брисање или уништавање.¹² Податак о личности се увек односи на физичко лице, никако на неки правни ентитет, али ако податак о неком правном лицу може довести до идентификације неког физичког лица, такав се податак сматра податком о личности.¹³ Подаци о личности су предмет заштите права на заштиту података о личности, које је загарантовано Уставом, што довољно говори о његовој важности, поред чињенице да се њиховом злоупотребом повређује приватност лица, као још једно фундаментално право. Зато, подаци о личности уживају заштиту у неколико облика: заштита лица која их обрађују, судска заштита и

⁶ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 50 ст. 3 и 4.

⁷ Андоновић, С., Јовановић, З., *нав. чланак*, стр. 36.

⁸ *Исто*, стр. 40 и 41.

⁹ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 51 ст. 2.

¹⁰ *Исто*, чл. 51.

¹¹ Закон о заштити података о личности, Сл. гласник РС, бр. 87/2018, чл. 4 ст. 1 тач. 1.

¹² *Исто*, чл. 4 ст. 1 тач. 2 и 3.

¹³ Брзуловић Станисављевић, Т., *Ново доба заштите података о личности*, Библиотекар, бр. 2/2019, стр. 51-66.

заштита која се остварује пред Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.¹⁴

3. Садржина права на заштиту података о личности

Право на заштиту података о личности није изричито формулисано као посебно право у међународним правним актима који се сматрају темељом универзалних људских права (Универзална декларација о људским правима из 1948. године, Европска конвенција о основним људским правима и слободама из 1950. године, Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године, итд.).¹⁵ Њима је загарантовано право на поштовање приватног живота, као једно од основних људских права, али је примена норми и остваривање заштите прописаног права показала да се под правом на поштовање приватног живота подразумева и право на заштиту података о личности. Ово право се временом издиференцирало као посебно право, како су га многе државе предвиделе у својима највишим правним актима. Први међународни документ који је право на заштиту података уврстио у низ осталих фундаменталних права и слобода јесте Повеља Европске уније (ЕУ) о основним правима из 2000. године. Професор Водинелић наводи да се издавање заштите података о личности као самосталне гране права и научне дисциплине може сматрати творевином двадесетог века.¹⁶ Он право на заштиту података о личности дефинише на следећи начин: „Право на личне податке представља у основи овлашћење да човек одлучује о давању и обради података о себи, независно од степена поверљивости тих података. Право на личне податке сложено је право, састављено из низа овлашћења. Право је човека да се подаци о њему не прикупљају од других него од њега самог, да се неки подаци не прикупљају и не обрађују уопште, да они који се обрађују не буду доступни другима, да зна ко обрађује податке о њему, да тражи обавештење о томе да ли неко обрађује податке о њему, да изврши увид, да тражи исправљање података, да тражи ажурирање, да тражи употпуњавање, да тражи обуставу, да тражи брисање, да зна коме се подаци преносе и у које сврхе.“¹⁷ Европска парламент и Савет су 24. октобра 1995. године усвојили Директиву о заштити података о личности 95/46/ЕЦ, која је до 2016. године била најзначајнији међународни акт у овој области, када је Европска унија усвојила Општу уредбу о заштити

¹⁴ Андоновић, С., Јовановић, З., *нав. чланак*, стр. 38.

¹⁵ Гасми, Г., Прља, Д., *Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности*, Зборник радова: Заштита података о личности у Србији, Београд, 2020.

¹⁶ Водинелић, В., *Право заштите личних података*, Право информacionих технологија, Београд, 2007, стр. 145.

¹⁷ Водинелић, В., *Слобода медија као граница заштите података (медијска привилегија)*, Заштита података о личности и поверљиви подаци – правни стандарди, Београд, 2005, стр. 69-70.

података (*General Data Protection Directive- GDPR*). Општа уредба о заштити података је ступила на снагу 25. маја 2018. године, а на основу ње је донет и наш Закон о заштити података о личности.

Међу државама које право на заштиту података изричито прописују у свом нормативном оквиру јесте Република Србија. Право на заштиту података у нашој држави има уставни статус, па је чл. 42 Устава Републике Србије посвећен заштити података о личности. Уставом је зајемчена заштита података о личности. Прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређују се законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом (чл. 42 ст. 3). Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности и право на судску заштиту због њихове злоупотребе (чл. 42 ст. 4). Напоменули смо да је основни закон који уређује ову област Закон о заштити података, као и да ћемо се у раду посебно осврнути на права лица чији се подаци обрађују, а која су предвиђена у трећој глави. Права лица чији се подаци о личности обрађују су:¹⁸

- право на приступ под којим се подразумева: 1) право да од руковооца захтева информацију о томе да ли обрађује његове податке о личности; 2) приступ тим подацима; 3) информације о сврси обраде; 4) информације о врстама података о личности који се обрађују; 5) информације о примаоцу или врстама прималаца којима су подаци о личности откривени или ће им бити откривени, а посебно примаоцима у другим државама или међународним организацијама; 6) информације о предвиђеном року чувања података о личности, или ако то није могуће, о критеријумима за одређивање тог рока; 7) информације о постојању права да се од руковооца захтева исправка или брисање његових података о личности, права на ограничење обраде и права на приговор на обраду; 8) информације о праву да се поднесе притужба Поверенику; 9) доступне информације о извору података о личности, ако подаци о личности нису прикупљени од лица на које се односе; 10) информације о постојању поступка аутоматизованог доношења одлуке и профилисање и сврсисходне информације о логици која се при томе користи, као и о значају и очекиваним последицама те обраде по лице на које се подаци односе. Ако се подаци о личности преносе у другу државу или међународну организацију, лице на које се односе има право да буде информисано о одговарајућим мерама заштите које се односе на пренос. Такође, лица на које се подаци односе има право да захтева да му руководилац достави копију података које обрађује. Ако податке о личности обрађују надлежни органи у

¹⁸ Видети: Димитријевић, П., *Правна заштита података о личности : да ли контролишемо наше контролоре?*, Зборник радова: Приступ правосуђу - инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије, књ. 4, Ниш, 2008, стр. 81-98.

посебне сврхе, право приступа лица на кога се подаци односе састоји се од права: 1) да од руковоаца добије информацију да ли обрађује његове податке о личности; 2) приступа тим подацима; 3) информисања о сврси обраде и правном основу за обраду; 4) информисања о врстама података о личности који се обрађују; 5) информисања о примаоцу или врстама прималаца којима су подаци о личности откривени, а посебно примаоцима у другим државама или међународним организацијама; 6) информисања о предвиђеном року чувања података о личности или, ако то није могуће, о критеријумима за одређивање тог рока; 7) информисања о постојању права да се од руковоаца захтева исправка или брисање његових података о личности, односно права на ограничење обраде тих података; 8) информисања о праву да се поднесе притужба Поверенику, као и контакт подацима Повереника; 9) информисања о подацима о личности који се обрађују, као и доступних информација о њиховом извору.¹⁹

Право на приступ се може ограничити под условима које је законодавац прописао у чл. 28. Ограничење може бити у целини или делимично, само у мери и трајању у коме је неопходно и у коме представља сразмерну меру у демократском друштву, уз поштовање основних права и легитимних интереса лица чији се подаци обрађују, како би се: 1) избегло ометање службеног или законом уређеног прикупљања информација, истраге или поступака; 2) омогућило спречавање, истрага и откривање кривичних дела, гоњење учинилаца кривичних дела или извршење кривичних санкција; 3) заштитила јавна безбедност; 4) заштитила национална безбедност и одбрана; 5) заштитила права и слободе других лица. Руковалац је дужан да писмено обавести лице на које се подаци односе да је приступ његовим подацима о личности одбијен или ограничен, као и о разлозима за одбијање или ограничење, без непотребног одлагања, а најкасније у року од 15 дана. Руковалац је ослобођен ове обавезе ако би се тиме довело у питање остваривање сврхе због које је приступ одбијен или ограничен.

- право на исправку или допуну: Лице на које се подаци односе има право да се његови нетачни подаци о личности без непотребног одлагања исправе.²⁰ Оно има право и да, у зависности од сврхе обраде, своје непотпуне податке о личности допуну, што укључује и давање додатне изјаве.

- право на брисање података о личности: Лице на које се подаци односе има право да поднесе руковоацу захтев за брисање његових података о личности. Руковалац је дужан поступити по захтеву и, без непотребног одлагања, избрисати податке о личности у следећим случајевима: 1) подаци о

¹⁹ Закон о заштити података о личности, Сл. гласник РС, бр. 87/2018, чл. 27

²⁰ Видети: <https://www.poverenik.rs/sr/%D0%B7%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%80%D0%B6%D0%B0%D1%98-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0.html>

личности више нису неопходни за остваривање сврхе због које су прикупљени или на други начин обрађивани; 2) лице на које се подаци односе је опозвало пристанак на основу којег се обрада вршила (пристанак је дат за обрада личних података за једну или више посебно одређених сврха/ обрада која је неопходна у циљу извршења обавеза или примене законом прописаних овлашћења руковоаца или лица на које се подаци односе у области рада, социјалног осигурања и социјалне заштите, ако је прописана законом или колективним уговором који прописује примену одговарајућих мера заштите основних права, слобода и интереса лица на које се подаци односе), а нема другог правног основа за обраду; 3) лице на које се подаци односе је поднело приговор на обраду у складу са: а) ако је сматрало да је то оправдано у односу на посебну ситуацију у којој се налази, а обрада његових података о личности се вршила као неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца, односно као неопходна у циљу остваривања легитимних интереса руковоаца или треће стране, сем ако су над тим интересима претежнији интереси или основна права и слободе лица на које се подаци односе који захтевају заштиту података о личности, а посебно ако је лице на које се подаци односе малолетно лице, укључујући и профилисање. Руковалац је дужан да прекине са обрадом података о лицу које је поднело приговор, осим ако је предочио да постоје законски разлози за обраду који претежу над интересима, правима или слободама лица на који се подаци односе или су у вези са подношењем, остваривањем или одбраном правног захтева, б) Лице на које се подаци односе има право да у сваком тренутку поднесе приговор на обраду својих података о личности који се обрађују за потребе директног оглашавања, укључујући и профилисање, у мери у којој је оно повезано са директним оглашавањем (чл. 37. ст. 2); 4) подаци о личности су незаконито обрађивани; 5) подаци о личности морају бити избрисани у циљу извршења законских обавеза руковоаца; 6) подаци о личности су прикупљени у вези са коришћењем услуга информационог друштва, а реч је о подацима о личности малолетника које је навршило 15 године, те је стекло законски основ да самостално даје пристанак за обраду података о његовој личности приликом коришћења услуга информационог доба, што је и учинило. Ако је руковалац јавно објавио податке о личности, он је дужан да, поред брисања података, предузме и све разумне мере, укључујући и техничке мере, у складу са доступним технологијама и могућностима сношења трошкова њихове употребе, у циљу обавештавања других руковоаца који те податке обрађују да је лице на које се подаци односе поднело захтев за брисање свих копија ових података и упућивања, односно електронских веза према овим подацима (чл. 30 ст. 3). Законодавац је прописао да се случајеви означени 1), 2) и 3) неће примењивати у мери која је неопходна за обраду података који су неопходних за: а) остваривања слободе изражавања и информисања; б) поштовања законске обавезе руковоаца којом се захтева обрада или извршења послова у јавном интересу или извршења службених овлашћења руковоаца; в) остваривања

јавног интереса у области јавног здравља; г) сврхе архивирања у јавном интересу, сврхе научног или историјског истраживања, као и статистичке сврхе, а оправдано се очекује да би остваривање права означених са а) и б) у овој реченици могло да онемогући или битно угрози остваривање циљева те сврхе; д) подношења, остваривања или одбране правног захтева.

- право на ограничење обраде: Лице на које се подаци односе има право на ограничење обраде његових података о личности, од стране руковоаца, уколико је испуњен један од следећих случајева: 1) лице на које се подаци односе оспорава тачност података о личности, у року који омогућава руковоацу проверу тачности података о личности²¹; 2) обрада је незаконита, а лице на које се подаци односе се противи брисању података о личности и уместо брисања захтева ограничење употребе података; 3) руковоацу више нису потребни подаци о личности за остваривање сврхе обраде, али их је лице на које се подаци односе затражило у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева; 4) лице на које се подаци односе је поднело приговор на обраду, јер је сматрало да је то оправдано у односу на посебну ситуацију у којој се налази (обрада његових података о личности се вршила као неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца, односно као неопходна у циљу остваривања легитимних интереса руковоаца или треће стране, сем ако су над тим интересима претежнији интереси или основна права и слободе лица на које се подаци односе који захтевају заштиту података о личности, а посебно ако је лице на које се подаци односе малолетно лице, укључујући и профилисање), па је у току је процењивање да ли правни основ за обраду од стране руковоаца претеже над интересима тог лица.

Ако обраду података о личности врше надлежни органи у посебне сврхе, руковалац ће ограничити обраду, ако се ради о једном од следећих случајева: 1) тачност података о личности је оспорена од стране лица на које се подаци односе, а њихова тачност, односно нетачност се не може утврдити; 2) подаци о личности морају бити сачувани у циљу прикупљања и обезбеђивања доказа (чл. 32. ст. 2). Лице на које се подаци о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе односе има право и на брисање његових података о личности које остварује руковалац (чл. 32. ст. 1).

- право на преносивост података: Лице на које се подаци односе има право да његове податке о личности које је претходно доставило руковоацу прими од њега у структурисаном, уобичајено коришћеном и електронски

²¹ У овом случају подаци се могу даље обрађивати само на основу пристанка лица на које се подаци односе, осим ако се ради о њиховом похрањивању или се обрада врши у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева или због заштите права других физичких, односно правних лица или због остваривања значајних јавних интереса. Руковалац је дужан да информисе лице на које се подаци односе о престанку ограничења, пре него што ограничење престане да важи. (чл. 31 ст. 2 и 3).

читљивом облику и да ове податке пренесе другом руковаоцу, без ометања од стране руковаоца којем су ти подаци били достављени, ако су кумулативно испуњени следећи услови: 1) обрада података о личности је заснована на пристанку лица на кога се подаци односе за једну или више посебно одређених сврха, сем ако је законом прописано да се обрада не врши на основу пристанка, у складу са правилом да је обрада неопходна за извршење уговора закљученог са лицем на које се подаци односе или за предузимање радњи, на захтев лица на које се подаци односе, пре закључења уговора; 2) обрада се врши аутоматизовано. Право на преносивост података обухвата и право лица да његови подаци о личности буду непосредно пренети другом руковаоцу од стране руковаоца којем су ови подаци претходно достављени, ако је то технички изводљиво. До остваривања овог права неће доћи уколико је обрада нужна за извршење послова од јавног интереса или за вршење службених овлашћења руковаоца, односно уколико би штетно утицало на остваривање права и слобода других лица.

- право на приговор: Лице на које се подаци односе, ако сматра да је то оправдано у односу на посебну ситуацију у којој се налази, има право да у сваком тренутку поднесе руковаоцу приговор на обраду његових података о личности, која се врши у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковаоца, односно у циљу остваривања легитимних интереса руковаоца или треће стране, али не у случају да су над наведеним интересима претежнији интереси или основна права и слободе лица на које се подаци односе и који захтевају заштиту података о личности и у случају да је лице на које се подаци односе малолетно лице, укључујући и профилисање које се заснива на овим циљевима. Руковалац је дужан да прекине са обрадом података о лицу које је поднело приговор, сем ако је предочио да постоје законски разлози за обраду који претежу над интересима, правима или слободама лица на који се подаци односе или су у вези са подношењем, остваривањем или одбраном правног захтева. Лице на које се подаци односе има право да у сваком тренутку поднесе приговор на обраду својих података о личности који се обрађују за потребе директног оглашавања, укључујући и профилисање, у мери у којој је оно повезано са директним оглашавањем. Приговор који је поднет на обраду података о личности која се врши за потребе директног оглашавања спречава даље обрађивање података о личности у такве сврхе. У коришћењу услуга информационог друштва, лице на које се подаци односе има право да поднесе приговор аутоматизованим путем, у складу са техничким спецификацијама коришћења услуга (чл. 37 ст. 5). Ако се подаци о личности обрађују у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе, лице на које се подаци односе на основу своје посебне ситуације има право да поднесе приговор на обраду својих података о личности, осим ако је обрада неопходна за обављање послова у јавном интересу (чл. 37 ст. 6).

- право против одлучивања искључиво на основу аутоматизоване обраде: Лице на које се подаци односе има право да се на њега не примењује одлука донета искључиво на основу аутоматизоване обраде, укључујући и профилисање, ако се том одлуком производе правне последице по то лице или та одлука значајно утиче на његов положај. Ово право се не може остварити ако је одлука: 1) неопходна за закључење или извршење уговора између лица на које се подаци односе и руковоаца; 2) заснована на закону, ако су тим законом прописане одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе; 3) заснована на изричитом пристанку лица на које се подаци односе. У случају доношења одлуке која је неопходна за закључење или извршење уговора између лица на које се подаци односе и руковоаца или одлуке која је заснована на изричитом пристанку лица на које се подаци односе, руковалац је у обавези да примени одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе, а најмање право да се обезбеди учешће физичког лица под контролом руковоаца у доношењу одлуке, право лица на које се подаци односе да изрази свој став у вези са одлуком, као и право лица на које се подаци односе да оспори одлуку пред овлашћеним лицем руковоаца (чл. 38 ст. 3). Одлуке чије доношење искључује право лица на које се односе подаци да се на њега не примењују одлуке донета искључиво на основу аутоматизоване обраде, укључујући и профилисање, не могу бити засноване на посебним врстама података о личности (подаци о расном или етничком пореклу, политичком мишљењу, верском или филозофском уверењу или чланству у синдикату, генетски подаци, биометријски подаци, подаци о здравственом стању или о сексуалном животу или сексуалној оријентацији физичког лица), осим ако је лице на које се подаци односе дало изричит пристанак за обраду за једну или више сврха обраде, а законом није прописано да се обрада не врши на основу пристанка и ако се обрађују подаци о личности које је лице на које се они односе очигледно учинило јавно доступним, као и ако су обезбеђене одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе. Законодавац је у следећем члану прописао да је забрањено доношење одлуке искључиво на основу аутоматизоване обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе, укључујући и профилисање, ако таква одлука може да произведе штетне правне последице по лице на које се подаци односе или значајно утиче на положај тог лица, осим ако је доношење те одлуке засновано на закону и ако су тим законом прописане одговарајуће мере заштите права и слобода лица на које се подаци односе, а најмање право да се обезбеди учешће физичког лица под контролом руковоаца у доношењу одлуке. Одлука се не може заснивати на посебним врстама података о личности (подаци о расном или етничком пореклу, политичком мишљењу, верском или филозофском уверењу или чланству у синдикату, генетски подаци, биометријски подаци, подаци о здравственом стању или о сексуалном животу или сексуалној

оријентацији физичког лица), осим ако се примењују одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе. Забрањено је профилисање које доводи до дискриминације физичких лица на основу посебних врста података о личности.

Права лица на која се подаци односе остварују се тако што лице на кога се подаци о личности односе подноси руковоацу захтев за приступ, исправку и допуну, брисање, ограничење обраде, преносивост података, прекид обраде као и непримењивање одлуке донесене на основу аутоматизоване обраде. Уколико руковалац оправдано посумња у идентитет лица које је поднело захтев, може од лица захтевати достављање додатних информација неопходних за потврду идентитета. Ако руковалац не поступи по захтеву лица на које се подаци односе, дужан је да о разлозима за непоступање обавести то лице без одлагања, а најкасније **у року од 30 дана** од дана пријема захтева, као и о праву на подношење притужбе Поверенику, односно тужбе суду.

Наведена права су темељна права лица чији се подаци обрађују, али се она не исцрпљују овде, јер је законодавац уредио прецизно положај лица на које се односе подаци кроз прописивање осталих законских норми, начела обраде, уређивање права и обавеза осталих законских субјеката, какви су руковалац и обрађивач података о личности, лице за заштиту података о личности, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, итд., што ће бити предмет рада другом приликом.

4. Закључак

Подизање свести грађана о значају података о личности и едукација о правима која имају при остваривању заштите њихових података је од изузетне важности у временима која нам долазе и доносе примену вештачке интелигенције и технолошких изума којима се задире у најинтимније делове човекове личности. Законска правила којима се уређује садржај права лица чији се подаци обрађују, као и обавезе и одговорности руковоаца и обрађивача који су у додиру са подацима о личности трећих лица, односно мере заштите које предузимају приликом обраде података о личности, одговарају на многе изазове и пружају заштиту грађанима од многих опасности и злоупотреба њихових података. Законска решења употпунили су ставови судова проишли из решавања предмета у овој области, пре свега заузети ставови Европског суда за људска права, који су усвојени као међународни стандарди држава потписница Европске конвенције о људским правима и основним слободама. Члан 8. Европске конвенције јемчи заштиту права на поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке и примењује се и на случајеве повреде права на заштиту података о личности, те је Европски суд својим одлукама значајно допринео схватању и регулисању ове области. Дигитално доба у којем живимо и константни,

убрзани технолошки напредак доприносе закључку да постојећа правна регулатива не пружа потпуну заштиту личних података, али имајући у виду целокупну атмосферу у којој прописе треба доносити, реално је закључити да грађани имају одређену сигурност од злоупотреба њихових података, па упркос правним празнинама које постоје, нормативни напредак у овој области права заиста постоји. Док се не унапреди правни оквир, важно је да грађани активно учествују у борби за очувањем зајемчених људских права и слобода, јер технологија неуморно напада. То ће учинити едукацијом, појачаним опрезом приликом предузимања било каквих активности на интернету и коришћења електронских услуга у различитим животним сферама, али и буђењем темељних људских вредности, какве су солидарност и емпатија, поштење и човекољубље, како би сви заједно допринели да човек човека чува, а технологију окрене у заједничку корист и добробит човечанства.

*Ružica Kijevčanin, LL.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

CONTENT OF THE RIGHT TO PROTECTION OF PERSONAL DATA

Summary

The right to protection of personal data, although it has long existed in the legal system, has been highlighted in the spotlight with the development of information and communication media and the prevalence of the Internet. Modern man cannot imagine everyday life without hours of surfing the Internet, which we pay for with personal data, either unconsciously or intentionally, following trends. In recent decades, we have become aware that every activity on the Internet is inscribed in our digital footprint, which large companies exploit in various ways, most often by selling the personal data of their users to marketing agencies or other business giants. Privacy, but also security and other human rights that protect the dignity of the individual are threatened, so the need for legal regulation of the problem has given rise to international and national acts in this area. Today, the most important document that seeks to preserve fundamental human rights and freedoms and protect personal data is the General Data Protection Regulation of the European Union. Based on it, a positive law was passed in the Republic of Serbia, the Law on the Protection of Personal Data, which regulates the basic issues of how to handle personal data, as well as the rights that individuals have in exercising the protection

of their data. In this paper, the author will devote attention to analyzing the content of the right to the protection of personal data, with a brief review of the conceptual definition of personal data, as well as the distinction between information and data.

Key words: *privacy, personal data, Controller, law, right to the protection of personal data.*

Литература

- Андоновић, С., Јовановић, З., *Врсте информација и података у јавном праву Републике Србије*, Зборник радова: Заштита података о личности у Србији, Београд, 2020.
- Брзуловић Станисављевић, Т., *Ново доба заштите података о личности*, Библиотекар, бр. 2/2019.
- Водинелић, В., *Право заштите личних података*, Право информационих технологија, Београд, 2007.
- Водинелић, В., *Слобода медија као граница заштите података (медијска привилегија)*, Заштита података о личности и поверљиви подаци – правни стандарди, Београд, 2005.
- Вучковић, Ј., *Медији и медијско право*, Крагујевац, 2023.
- Гасми, Г., Прља, Д., *Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности*, Зборник радова: Заштита података о личности у Србији, Београд, 2020.
- Димитријевић, П., *Правна заштита података о личности : да ли контролишемо наше контролоре?*, Зборник радова: Приступ правосуђу - инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије, књ. 4, Ниш, 2008.
- Костић, А., *Приватност и надзирање*, дипломски рад, Београд, 2020.
- Хорват, М., *Sharenting: питање права дјете на приватност*, Варајдински учитељ - дигитални стручни часопис за одгој и образовање, год. 6, бр. 13/2023.

Правни акти:

- Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021
- Закон о заштити података о личности, Сл. гласник РС, бр. 87/2018

Интернет страница:

- <https://www.poverenik.rs/sr/%D0%B7%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B0/%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%80%D0%B6%D0%B0%D1%98-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0.html>